

Daniël Biltereyst & Roel Vande Winkel*Bewegend Geheugen, een gids naar audiovisuele bronnen over Vlaanderen*Gent (Academia Press) 2004, 363 p., € 25,-
ISBN 90 382 0538 4

België vindt dat het achterloopt op de buurlanden wat betreft het beheer en toegankelijk maken van zijn audiovisuele bronnen. Tijdens de studiedag 'Films voor de eeuwigheid?' in februari 2003 in Gent, waar ik desgevraagd een lezing over de Nederlandse situatie hield, was die ondertoon goed te horen. Met enige afgunst wordt gekeken naar de manier waarop in Nederland de laatste vijftien jaar langzaam een overzichtelijke infrastructuur voor de audiovisuele archivering is gevormd en hoe door de publicatie van collectie-inventarisaties op nationaal en regionaal niveau en passant een redelijk inzicht ontstond in

de vele audiovisuele collecties in het land. In België, met zijn federale structuur van drie taalgemeenschappen en drie gewesten, is zo'n centraal overzicht een stuk lastiger te bereiken. Niettemin wordt er hard gewerkt om de vermeende achterstand in te lopen. Van 2000 tot en met 2003 liep in Vlaanderen een wetenschappelijk onderzoeksproject waarvan *Bewegend Geheugen, een gids naar audiovisuele bronnen over Vlaanderen* het sluitstuk vormt. Het gehele project, 'Licht op een Collectief Verleden' genaamd, werd gefinancierd door het Max Wildiersfonds, een onderdeel van Fwo-Vlaanderen dat uitsluitend gelden beschikbaar stelt voor projecten waarin ontsluiting van primair bronnenmateriaal samengaat met wetenschappelijk onderzoek ter zake, zoals de website meldt. Samenwerkingsverbanden tussen archief en de academische wereld zijn dus een *conditio sine qua non* voor financiering door het fonds.

In dit geval bundelden de Universiteit Gent (UGent, vakgroep Communicatiewetenschappen, werkgroep Film- en Televisiestudies) en het Koninklijk Belgisch Filmarchief (KBFF) in Brussel hun wetenschappelijke en technische expertise om breed onderzoek te doen naar documentair beeldmateriaal over Vlaanderen. Twee promovendi werden aangesteld: Roel Vande Winkel (UGent) en Bruno Mesdagh (KBFF), met Daniël Biltereyst (UGent) en Gabriëlle Claes (KBFF) als respectievelijk promotor en co-promotor. In vier deelprojecten werd allereerst een belangrijk deel van het non-fictie materiaal in beheer bij het filmarchief in Brussel ontsloten en zo toegankelijk gemaakt. Vervolgens werd met succes gepoogd via publieke oproepen nog onbekend historisch documentair materiaal op te sporen. In de derde fase werd onderzoek gedaan naar een aantal markante filmmakers en -organisaties, onder meer naar het Vlaams-nationalistische Flandria Film van Clemens de Landtsheer. Het onderzoek leidde tevens tot Roel Vande Winkels dissertatie *Nazi newsreels and foreign propaganda in German-occupied territories: the Belgian version of Ufa's foreign weekly newsreel, ATW (1940-1944)*, waarbij een apart tweede deel de geannoteerde catalogus van de Belgische AUSLANDSTONWOCHEN (zie ook TMG 6/2003-1) vormt. Het hele

project werd afgesloten met de inventarisatie *Belegend Geheugen, een gids naar audiovisuele bronnen over Vlaanderen*, waarvoor Daniël Biltreyst en Roel Vande Winkel tekenden. Deze publicatie vormt tevens het begin van de nieuwe boekenreeks 'Film & tv Studies', een meertalige publicatiereeks van kritisch wetenschappelijk onderzoek rond film, televisie en hedendaagse beeldcultuur.

Voor de gids hebben de Nederlandse, Engelse en Franse voorgangers tot voorbeeld gediend. In een uitgebreide inleiding wordt eerst stilgestaan bij de (internationale) ontwikkeling van film- en televisiearchieven en bij het beeld als historische bron. Daarnaast is een praktisch overzicht opgenomen van de vele verschillende beeld dragers en -formaten en hun specifieke eigenschappen en problemen, verduidelijkt door talrijke prachtige illustraties. Het eerste deel besluit met een hoofdstuk over auteursrecht. Dit is een zeer belangrijk onderwerp in de wereld van de audiovisuele archieven, maar met 27 pagina's is het zo uitgebreid dat ik niet weet of het voor de gebruiker altijd even helder is. Overigens lopen invulling en uitleg van de Belgische auteurswet in grote lijnen parallel aan de Nederlandse. Opmerkelijk is wel dat er speciaal voor het KBFB in Brussel een uitzondering op de wettelijke bepalingen omtrent verveelvoudiging is gemaakt. Mits ten behoeve van het 'cinematografisch patrimonium' is het het archief toegestaan films te kopiëren of te restaureren zonder toestemming van de rechthebbenden. Dat geen enkele andere bewaarinstelling expliciet wordt vermeld, betekent dat die hun materiaal strikt genomen illegaal beheren. Iets wat trouwens tot zeer kortgeleden in Nederland niet anders was. Pas sinds 1 mei 2004 is de wet in dit opzicht aangepast. België wacht nu op Europese regelgeving in dezen.

Het eigenlijke Repertorium behandelt volgens een vast stramien de geïnventariseerde audiovisuele collecties. Een korte geschiedenis wordt gevolgd door de beschrijving van soorten materiaal, omvang en mate van toegankelijkheid. In totaal passeren 120 collecties de revue: film- en televisiearchieven, audiovisuele collecties in stadsarchieven, musea en documentatieinstellingen en tot slot een twintigtal privé-verza-

mingen van vooral amateurfilmers maar ook van enkele professionele cineasten. Wat opvalt is dat er slechts één televisiearchief wordt beschreven: de vrt, de Vlaamse publieke omroep. Met name de elf regionale omroepen die Vlaanderen rijk is bleken vaak geen gedetailleerde informatie over hun collectie te willen of kunnen verstrekken. Ze zijn daarom alleen maar met hun adresgegevens vermeld. Een andere collectie die ontbreekt is die van de vtm, de commerciële tegenhanger van de vrt. Deze laat een groot deel van zijn uitzendingen door externe productiebedrijven maken, waar zij ook worden gearchiiveerd. Het leek de samenstellers weinig zinvol een lange adressenlijst van al die verschillende productiehuisen op te nemen. Over het geheel genomen echter is de gids een goed en zeker ook prachtig vormgegeven eerste overzicht van audiovisuele collecties in Vlaanderen geworden. Tot genoegen van de samenstellers lopen er inmiddels nieuwe, kleinschaliger inventarisatieonderzoeken. En ze spreken in het voorwoord de hoop uit dat deze trend zich voortzet, mede gestimuleerd door het zogeheten Erfgoeddecreet en de daaruit voortvloeiende Erfgoedconvenanten tussen de Vlaamse Gemeenschap en gemeenten. Daarmee komt meer geld beschikbaar voor het in kaart brengen van het audiovisuele erfgoed. Zo wordt de achterstand op de burensnel ingehaald.

Mieke Lauwers